

УДК 336.22

Петричко М.М.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
Мукачівського державного університету*

СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ В УКРАЇНІ

У статті досліджено теоретичну парадигму сутності адміністрування податків та зборів в Україні. Розглянуто науково-методичні підходи щодо визначення поняття «податкове адміністрування». Обґрунтовано необхідність функціонування системи адміністрування та її взаємопов'язаних елементів.

Ключові слова: податки, податкове адміністрування, система адміністрування, податкові надходження, платники податків.

Петричко М.М. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ АДМИНИСТРИРОВАНИЯ НАЛОГОВ И СБОРОВ В УКРАИНЕ

В статье исследована теоретическая парадигма сущности администрирования налогов и сборов в Украине. Рассмотрены научно-методические подходы к определению понятия «налоговое администрирование». Обоснована необходимость функционирования системы администрирования и ее взаимосвязанных элементов.

Ключевые слова: налоги, налоговое администрирование, система администрирования, налоговые поступления, налогоплательщики.

Petrychko M.M. CURRENT STATE ADMINISTRATION TAX AND CHARGES OF UKRAINE

In the article the theoretical paradigm essence administration of taxes and fees in Ukraine. The scientific and methodological approaches to the definition of «tax administration». The necessity of the administration of the system and its related components.

Keywords: taxes, tax administration, system administration, tax revenues, taxpayers.

Постановка проблеми. Дослідження питання адміністрування податків і зборів в Україні є важливою проблемою для проведення ефективної економічної політики, яка дасть змогу закласти фундамент для інтеграції України в європейський простір та забезпечення умов фінансової стабільності та платоспроможності суб'єктів господарювання в цілому. Забезпечення сприятливого податкового клімату на належному рівні є надзвичайно актуальним питанням у сучасних умовах функціонування України, оскільки створення стабільної податкової системи можливе лише при умові функціонування ефективного адміністрування податків та зборів, яке вплине на основне джерело доходів держави та управління ринковою економікою, адже податки – це основне джерело доходів держави. Фіскальна та стимулююча ефективність податків значною мірою залежить від рішень та діяльності органів контролюючих органів з питань оподаткування, на які покладено завдання забезпечення доходів бюджету. Тобто на податкові важелі акумуляції державних доходів та стимулювання економічної активності досить жорстко накладаються обмеження організаційно-управлінськими аспектами оподаткування – адмініструванням податків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика адміністрування податків є актуальною і широко висвітлюється у науковій літературі. Проблема адміністрування податків та процеси управління податковою системою, зокрема у частині організації податкового адміністрування, перебувають у полі зору провідних українських учених-фінансистів. Вагомий внесок у дослідженні цієї проблеми зробили В. Мельник, В. Андрущенко, А. Крисоватий, В. Луніна, В. Опарін, В. Федосов, Е. Проскура. Однак дискусійність багатьох теоретичних положень щодо системи адміністрування податків, підвищення її результативності та ефективності вимагає подальшого вирішення цієї проблеми.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних засад функціонування системи адміністрування в Україні та її взаємопов'язаних елементів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що адміністрування податків і зборів є однією з найважливіших ознак держави та необхідною умовою її існування. Адміністрування (від англ. «administration») означає управління, організація, виконання, здійснення, нагляд (контроль); у широкому розумінні, це – організаційно-розпорядча діяльність керівників і органів управління, що здійснюється шляхом наказів і розпоряджень [1]. Існують різні види адміністрування у фінансовій та економічній сферах.

Серед сучасних економістів відсутнє єдине розуміння цього терміна. Зазвичай воно визначається як діяльність податкових органів (відповідно до їхніх прав і повноважень, гарантованих законодавством) під час здійснення податкового контролю за своєчасністю, повнотою і правильністю сплати податкових платежів юридичними та фізичними особами. Існує широкий «арсенал» думок щодо визначення категорії «податкове адміністрування» податків, який вказує на те, що наукова полеміка навколо соціально-економічної природи і призначення його ще далеко не завершена.

Вітчизняні науковці у зміст адміністрування податків закладають [1; 2; 3; 4; 5]:

- управлінська діяльність і властиві їй усі етапи управління, проте дане трактування сутності адміністрування потребує уточнення, які саме дії включає в себе адміністрування в розрізі функцій управління;
- правовідносини, які складаються у сфері здійснення повноваженнями державними органами заходів з погашення податкового боргу і передбачають застосування методів владно-примусового характеру до платників податків;
- принципи ефективного управління податковою системою за даних соціально-економічних умов і суспільно-політичних обставин.

Узагальнення науково-методичних підходів до визначення податкового адміністрування подано в таблиці 1.

Таким чином, узагальнивши наявні підходи до визначення сутності адміністрування податків, вважаємо, що податкове адміністрування подат-

Таблиця 1
Систематизація науково-методичних підходів
щодо визначення поняття
«податкове адміністрування»

Автор	Визначення сутності поняття
В.Л. Андрущенко [2]	основна функція управління, яка включає в себе планування, організацію, керівництво, облік і контроль
В.М. Мельник [3]	управлінська діяльність органів державної виконавчої влади, яка пов'язана з організацією процесу оподаткування, засновується на державних законодавчих і нормативних актах та використовує соціально зумовлені і сприйняті правила
Е.П. Проскура [4]	нормативно регламентована організаційно-розпорядча діяльність повноважних державних органів у сфері управління процесами оподаткування з метою забезпечення виконання вимог податкового законодавства учасниками податкових відносин
А.О. Селіванов [5]	«...правовідносини, які складаються у сфері здійснення уповноваженими державними органами заходів з погашення податкового боргу і передбачають застосування методів владно-примусового характеру до платників податків».

ків являє собою комплекс правових, економічних і фінансових заходів держави для формування системи оподаткування, забезпечення своєчасної і повної сплати податків і зборів з метою задоволення фінансових потреб суспільства в цілому, а також розвитку економіки країни шляхом перерозподілу фінансових ресурсів.

Отже, під податковим адмініструванням варто розуміти сукупність норм (правил), методів, засобів і дій, за допомогою яких спеціально уповноважені органи держави здійснюють управлінську діяльність у податковій сфері, спрямовану на контроль за дотриманням законодавства про податки та збори (обов'язкові платежі), за правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю внесення у відповідні бюджети податків і зборів, а у випадках, передбачених законами України, – за правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю надходжень у відповідний бюджет інших обов'язкових платежів та притягнення до відповідальності порушників податкового законодавства.

Адміністрування податків і зборів присвячений розділ II ПКУ, який визначає порядок адміністрування податків і зборів, а також порядок контролю за дотриманням вимог податкового і іншого законодавства у випадках, коли здійснення такого контролю покладене на контролюючі органи.

Згідно зі статтею 14.1.1 ПКУ адміністрування податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – єдиний внесок) та інших платежів відповідно до законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на

контролюючі органи (далі – податків, зборів, платежів), – це сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку, встановленого законом [6].

Отже, у процесі адміністрування можна виділити такі напрями робіт: розробка основних положень податкової системи та системи оподаткування, обґрунтування та розробка заходів податкової політики, проведення роз'яснювальної роботи серед платників податків організацію нарахування, сплати податків, узгодження податкових зобов'язань; здійснення контрольної-перевірочної роботи, впровадження заходів відповідальності за порушення у сфері податкового законодавства.

Реалізація адміністрування податків в Україні здійснюється за допомогою системи адміністрування, яка являє собою досить складну систему впливу на різні сторони податкової діяльності окремих суб'єктів. Основним вектором цього впливу є взаємовідносини держави, яка здійснює податкову політику, із суб'єктами господарювання, що її реалізують.

Таким чином, можемо вважати, що система адміністрування податків – це сукупність окремих елементів адміністрування, які пов'язані між собою, регламентуються правовим забезпеченням та функціонують за допомогою відповідного апарату управління.

Структура системи адміністрування податків досить складна. До неї належать різні елементи, що відповідають різноманітності податкових відно-

Рис. 1. Система адміністрування в Україні

Розробка автора

син. Структуру системи адміністрування податків відображають взаємопов'язані елементи (рис. 1): інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів, організація діяльності контролюючих органів, здійснення контролю контролюючими органами.

Кожний елемент системи адміністрування є складовою єдиного цілого. Разом з тим вони функціонують відносно самостійно. Ця обставина зумовлює необхідність постійного узгодження складових системи адміністрування.

Однією з важливих проблем системи адміністрування є визначення кола суб'єктів та об'єктів адміністрування, оскільки від цього залежить ефективність податкового адміністрування в цілому.

Вважається, що суб'єктами податкових праводносин можуть бути: адміністративно-територіальні утворення (держава, адміністративно-територіальні одиниці), колективні суб'єкти (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації) та індивідуальні суб'єкти (громадяни, підприємці – фізичні особи). Нині безпосередньо в адмініструванні податків в Україні задіяні органи Державної фіскальної служби.

Однак суб'єктами податкового адміністрування можуть бути не лише державні органи, але й юридичні та фізичні особи, які у визначених законом випадках виступають не лише як платники податків, а ще як податкові агенти, що забезпечують окремі процедури податкового адміністрування.

Об'єктом податкового адміністрування є податкові надходження (у вигляді податків, зборів, інших обов'язкових платежів) до бюджетів усіх рівнів.

Варто зазначити, що ефективність системи адміністрування будь-яким залежить від оптимальності структури задіяних суб'єктів. Саме цей чинник справляє вирішальний вплив на швидкість прийняття рішень, їх адекватність конкретній ситуації та потребам, оперативність впровадження в практику діяльності, результативність дії, вартість обслуговування процесу тощо.

Правове забезпечення функціонування системи адміністрування включає Конституцію України, Податковий кодекс, Митний кодекс України та інші нормативно-правові акти, які регламентують відносини пов'язані з оподаткуванням. Залучення юридичних норм дає змогу встановити єдині правила організації податкових зв'язків, захистити економічні інтереси платників податків, проводити єдину політику у сфері податків, забезпечити податкову дисципліну.

Правове забезпечення функціонування системи адміністрування вдосконалюється за останні роки. Зокрема, прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи» [7] та Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» [8] зменшило адміністративне навантаження на суб'єктів господарювання що справляє вплив на ефективність системи адміністрування податків та зборів. Також варто виділяти урегульованість питань взаємовідносин з платниками, обґрунтованість методики адмі-

ністрування податків та її адекватність економічним процесам, оптимальність структури органів, що адмініструють податки, тощо.

Варто зазначити, що ефективна система адміністрування податків в Україні, згідно з прийнятими змінами в адмініструванні [8], забезпечить такі умови:

- спрощення процедур подання податкової звітності;
- уніфікацію підходів до застосування терміну, за який можливий перегляд суми податку;
- платники податків, які діють відповідно до податкових консультацій, звільняються від адміністративної відповідальності та нарахування пені, але не від нарахування податку;
- доступ платників до даних податкових органів щодо стану розрахунків;
- скорочення підстав для ініціювання позапланових податкових перевірок.

Отже, прийняті зміни до чинного Податкового кодексу України дадуть змогу значно спростити питання адміністрування податкових платежів, нададуть можливість бізнесу більш якісно адаптуватися до нових умов ведення господарської діяльності, забезпечать скорочення податкових перевірок, що у свою чергу дасть змогу бізнесу вільно розвиватися та створювати нові робочі місця.

Висновки. Таким чином, порядок системи адміністрування податків поступово змінюється. Але спостерігаються як позитивні, так і негативні зміни. Істотним кроком у вдосконаленні податкового адміністрування може стати постійний діалог законодавчої і виконавчої влади з платником податків. У цілому впровадження таких змін у порядку адміністрування податків означатиме додатковий потужний поштовх щодо підвищення фіскальної та регулювальної ефективності податкової системи, а відтак, акумулювання податкових надходжень до державного бюджету.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Калінеску Т.В. Адміністрування податків [текст] : навч. посіб. / Т.В. Калінеску, В.О. Корецька-Гармаш, В.В. Демидович. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 290 с.
2. Андрущенко В.Л. Фінансове адміністрування як наука і мистецтво / В.Л. Андрущенко // Фінанси України. – 2003. – № 6. – С. 27-35.
3. Мельник В.М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу [текст] : монографія / В.М. Мельник. – К. : Комп'ютерпрес, 2006. – 278 с.
4. Проскура Е.П. Методологічні засади податкового адміністрування / Е.П. Проскура, Капустян Е.М. // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 10(136). – С. 195-201.
5. Селиванов А.О. Адміністрування податків: нові проблеми в адміністративному та фінансовому праві України // Право України. – 2002. – № 2. – С. 34-38.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/2755-17>.
7. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи» від 28.12.2014 № 71-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/71-19>.
8. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» від 24.12.2015 № 909-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/909-19>.